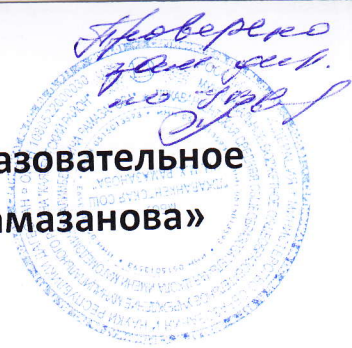

Муниципальное бюджетное общеобразовательное
учреждение «Джаванкентская СОШ им. М.Х.Рамазанова»

Урок по литературному чтению

(къумукъ адабият)

во 2 классе

на тему:

А.Гаджиев «Неугасаемые звезды»

- ...Тавланы мен тавлу
йимик сюемен
- Гунибгеде
тюгюлмендир ят
улан
- Оьлме тюшсе, оьлер
эдим тавларда
- Тек тюзлерде
гёмежекге шарт
булан.

Анвар Гъажиев

Подготовила и провела:

учитель начальных классов

Абдурахманова Асият Абдулхаликовна

2022г.

Ачыкъ дарсны темасы:

Анвар Гъажиев «Сёнмейген юлдузлар»

Дарсны мурадлары:

1. Анвар Гъажиевни гъакъында гиччирек баянлыкъ.
2. «Сёнмейген юлдузлар» деген асар булан танышлыкъ.
3. «Сенмейген юлдузлар» деген асарны чеберлик аламатларын анализ этив.

Алат: Анвар Гъажиевни сураты, кроссворд, игит уланланы суратлары, сынташ.

Дарсны юрюлюшю.

Миллетим, диним булан

Яшав ёлун оьтгенмен

Аявлу ана тилим,

Сени булан оьктеммен!

Дагъыстанда ат тагъылгъан муаллим Абдулла Абакаровну сёзлери.

1. Саламлашыв (2 мин)

-Салам охувчулар! Мени атым Дженнет Муратовна, мен Бабаюртдагъы «Прогимназия «Орлёнок» школасында ана тилден дарс беремен. Бугюн мен сизге къонакълай гелгенмен. Сизин школагъа, сизин класда ачыкъ дарс берме.

2. Дарсны гетиши.

Охувчулар, кроссвордны чечигиз (5 мин)

						Ю	в	у	къ	л	у	къ
къ	о	ч	ч	а	къ	л	ы	къ				
						д	а	в				
	къ	о	р	къ	у	н	ч					
			г	ё	з	ь	я	ш				

Солдан-онггъа

Соравлар

1. Эки яда нечеде адамланы бири бирине юреги таза буса... арасында бола
2. Биринчелей адамгъа давгъа барма не хасият герек?
3. Халкъ гюнагъсыз кырылагъан, ябушув, чабушув болагъан ер.
4. Дав деген сезню эшитгенде, гъар адамны юрегинде не бола?
5. Давларда кеп аналар текген.

3. Лакъыр.

Юлдуз деген сезню нече маънасы бар?

1. Юлдуз-тиштайпаны аты.

2. Юлдуз-уьстюнлюкню алгъан асгерлик къуллукъдагъы адамгъа бериле. (погонларына салына)

3. Юлдуз-кекдеги юлдузлар .

Бу гъалиги яшавда нече тюрлю иш бола : бирев –биревню яман ишден, оьлюмден къутгъарып бола, оланы атын билмейбиз. Олай игитлеге биз болабызмы «Юлдузлар» деп айтып?

-Яхшы, а давда гечинген оьтесиз кеп халкъ атлары да белгисиз, олагъа яраймы «Сенмейген юлдузлар» деп айтма? Неге?

4. Шаирни таны.

Къумукъ халкъны обкътемлиги Анвар Гъажиев 1914 йылда Кестек юртда тувгъан. Ол сабанчы яшёрюмлени мактабын охуп битдирген. Башлап район газетде, сонг республика газетлерде, «Дослукъ» альманахны баш редактору болуп кеп йыллар ишлеген. Ол «Янгырав» деген биринчи китабы 1934 йылда чыкыгъан. Сонг «Чапгъын», «Кылычлар», «Анадол айтды», «Талайлы тавлар», «Тюзню тангы», «Юрекни янывлары» деген ва кеп оьзге китаплары чыкыгъан. Анвар Гъажиев айтылгъан шаирлени кеп асарларын къумукъ тилге бек уста кюйде гечюрген: М.Лермонтовну, Т. Шевченкону, В.Маяковскийни, Р.Гамзатовну ва башгъаланы. Огъар Дагъыстанны халкъ шаири деген абурлу ат берилген. Анвар Гъажиев эки керен «Загъмат Кызыл Байракъ» ордени ва кеп медаллар булан савгъатлангъан.(1914-1992)

-Яшлар, сиз англагъансыз, биз бугюн Анвар Гъажиевни «Сенмейген юлдузлар» деген асары булан таныш болабыз ва чеберлик алааматларын анализин этебиз.

(темнота, на небе много звезд на звездах фотографии погибших дагестанцев, диско шар, грустная мелодия, инсценировка)

«Сенмейген юлдузлар»(5 мин)

Волгадай генг, Дондай юваш дангыллар,
Йыр сатырлар йимик ,харшлар безеген.
Гётерилген гек тютюнден трубалар
Ракетлердей юлдузлагъа гёзленген.

Бу якъларда къаракъушлу тавлар ёкъ,
Тав багъасы Мамай курган тебе бар.
Шо тебеге мен тавлардан гюн элтдим,
Шо тебеге сен гюл- чечек себе бар.

Шо тебеде,сынташлагъа сюрюнюп,
Сынтыкълайгъан сыры гючлю ел йылай.
Уланларын басгъан кюйде бавруна
Улюшю кёп ойлу Ана-ер йылай.

Мамай курган «яшмынлы чакъ, яслы той»,
Наслуланы назмусу нарт эрлеге.
Уьстюн ону оьпген къайнар къоргъашын,
Аякъларынг бише,бассанг ерлеге.

Къарангы да тюгюл мунда,ярыкъ да,
Ярыкъ да дюр, къарангы да къарангы.
Къарангыны къара гезю боламы,
Ярыкъ йимик тарта буса адамны.

« А» авазгъа ошап, ерни тубюнден
Арада бир аваз геле къаргъышдай.
Алай билдинг, керде ятгъан кеп минг халкъ
Кекюрек герип, давгъа налат багъышлай.

Гёзюм булан тутаман гъар суратны,
Юлдуз булан тутаман гъар суратны,
Ёкъму экен мени юртлум, ювугъум,
Ёлда къалгъан,ерлеге кёк ургъанда

Бар буса да, ону нечик табайым?

Бу бир дюнья, юлдузлары ер япгъан.
Санавсуз кѣп юлдузланы ичинден
Ёл уьстлерде юлдуз излеп ким тапгъан?

Ахтараман ювугъумну, юртлумну,
Гѣнгюм мени гюню чола бай йимик.
Муна бирден сурат гѣрдюм мрамарда,
Гечеликни сюзген генже ай йимик.

Таныш келпет, тек чачлары бираз чал
Тюсю йимик къомуздагъы къылланы,
Паша деген мени мактап ёлдашым
Магъа къарай арасындан сынланы.

Къарай магъа яшлыгъымны яртысы,
Яз сюювюн яргъа язгъан танг булан
Къарай магъа авур ёлну атлысы,
Эл сюювюн къаргъа язгъан къан булан.

Юртлум къарай ,ер юзюнде ёкъ деген,
Яз эртенде яс этилген уьюнде.
Гиев къарай, гелин бетин гѣрмеген,
Гелешмиши тул къалгъан къыз кююнде.

Къаравлары терен ону ,гѣремен,
Бюрюшмелер йимик ана бетдеги.
Ойлу да дюр, отуз яшгъа этилген
Обелискни накъышыдай гентдеги.

Сурат магъа, мен суратгъа къарайбыз,
Суратсыз сын бар да бармы курганда?
Обз-обзюме сѣйленемен ичимден,
Суратына багъып эретургъанда:

«Охусакъ да бир партада олтуруп,
Юреклеге тутуп юз минг муратлар,
Гелер гюню гемесине минсек де,
Гетер гюнде чыгъармадыкъ суратлар.

Къой, учма сен, къал бу Мамай къурганда,
Сагъа гелсин тувгъанлардан тувгъанлар,
Кѣкню-ерни ибадатгъа тургъузгъан,
Кѣк тубюнде ёкъдур булай курганлар.

Курган башгъа чыгъып,къыргъа къарайман,

Горизонт ал, Гюн айта: «Гёр, таны,-дей,-
Энемжая болуп кёкде янагъан-
Курган тюпде ятгъанланы къаны», -дей.

Чайкъалыша елге назлы ал гюллер,
Яшда къызлар чайкъалгъандай Пашагъа.
Ким биле, бу авлакъ толгъан гюл- чечек
Умутлардыр игитлерде яшагъан

Мамай курган минг тангланы къызылы,
Юлдуз-юлдуз гёзьяшлагъа къувлугъан.
Тизлерине тартып Мамай курганы,
Ана Ватан ай къылычын сувургъан

Бу якъларда къаракъушлу тавлар ёкъ,
Тав багъасы Мамай курган тебе бар.
Шо тебеге мен тавлардан гюн элтдим,
Шо тебеге сен гюл чечек себе бар.

Шо тебеден юлдузлагъа къарасанг-
Яна, сёне, уча кёкде бирлери.
Курган тюпде олар сёнмей, йыртыллай,
Болмаса да гёзлеринде нюрлери.

Охувчулар, шу асар сизге не гъислер тувдура?

жаваплар- пашманлыкъ, къайгъы, мунг.

-Яшлар гъали биз шу асарны чебер алааматларын табайыкъ

- 1.Тенгleshдириw(сравнение)
- 2.Жанландырыw(олицетворение)
- 3.Ошатыw(эпитет)
- 4.Къопдуруw(гипербола)
- 5.Ошашлыкъ(метафора)

-охувчулар, шу байтланы ишлетейик

Къаравлары терен ону ,гёремен,
Бюрюшмелер йимик ана бетдеги.
Ойлу да дюр, отуз яшгъа этил
Обелискни накъышыдай гентдеги.(Тенгleshдириw)

Къаравлары терен ону ,гёремен,
Бюрюшмелер йимик ана бетдеги.
Ойлу да дюр, отуз яшгъа этилген
Обелискни накъышыдай гентдеги.(Къопдуруw)

Курган башгъа чыгъып, къыргъа къарайман,
Горизонт ал, Гюн айта: «Гёр, таны,-дей,-

Энемжая болуп кёкде янагъан-
Курган тюпде ятгъанланы къаны»,-дей.(Жанландырыв)

3.Мозговой штурм(10 мин)

1.Мамай курганда еллер,Ер
неге сызлай, йылай?

2.Мамай төбеде гёмюлгенлени
арасында шаир кимни таба?

жаваплары:

1.Еллер-дав юрюлюп, гъасси болуп чабып, ябушуп, чабушуп турагъангъа,
Ер сызлай,йылай-адамлар къырылагъангъа,
облегенге,оьле туруп топуракъда кёп ер тутгъангъа.

2.Оьзюню мактап ёлдашын- Ханпаша Нурадиловну

Ханпаша Нурадилов(1922-1942) –пулемётчу, взводну командири, Совет Союзну игити, Уллу Ватан давда ортакъчылыкъ этген.Младший лейтенант деп ат къазангъан. 920 немец асгерни кимилди этген, Анвар Гъажиевни парта- ёлдашы.

Рефлексия. Кейс-метод .

«Сёнмейген юлдузлар» деген асар гъалиги яш
наслугъа нени англата? негер уьйрете?

Дав темагъа язылгъан «Сенмейген юлдузлар» деген асары аслу ерни тута, Сталинградда болгъан гючлю,къыргъын давланы эсге сала. Сталинградда игит болуп оьлген, оьзюню яш замангъы мактап ёлдашы- Пашаны эсге сала ва нечик гючлю ювукълукъ болагъанны билдире. Ону булан бирче бизин дагъыстанлылар да шо къыргъын давларда оьзлени къошумун этгенни эсгере.Давда ортакъчылыкъ этген уллаталарыбызныунутма къоймай.Гъар йыл уьстюнлюк байрам болагъанны ва дав битгени нече йыл болагъанны.Шу бизин гъалиги яшавларыбызгъа нечик багъа берилгенни англата шу асар.

(просмотр видео с озвучкой на кумыкском языке)

Волгоград шагъарда,Мамаев курганда Сталинград давда къырылгъан ва жан берген дагъыстанлы асгерлеге эсделикге сынташ салынгъан.

Эсделикни шатлыкъ ачыву 23 августда 2018 йылда болгъан. Оьлген ва ёкъ болгъан дагъыстанлылагъа эсделик учун багъышлап митинг этген.Шо митингде ортакъчылыкъ этген гъакимлик орган башындагъылар, сынавлу

асгерлер, солдатлар ва бизин йимик адамлар. Сталинград давда душманлар булан дав этген беш мингден кьолай дагъыстанлылар. Уллу эсделикни уьстюнде оьрге учуп барагъан турналаны сураты бар ва гъызылып язылгъан: «Уллу Ватан давда, Сталинград учун жан берген дагъыстанлы игитлеге, оьмюрлюк эсделик»

Шоланы биз таньмайбыз, тек унутма ихтыярыбыз ёкъ. Олар дюр бизге бирде «Сёнмейген юлдузлар»

Уьйге иш.

*«Сёнмейген юлдузлар» деген чебер охумакъ ва. «Сталинград 1942 йыл» деген темагъа интернетни кьоллап болгъан ишлер табыгъыз
Кён савболугъуз, охувчулар!*